

JYX

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Tammelin-Laine, Taina

Title: Kiinnostava artikkelikokoelma verbikonstruktioista

Year: 2013

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja & Kotikielen Seura, 2013

Rights: In Copyright; <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Rights url:

Please cite the original version:

Tammelin-Laine, T. (2013). Kiinnostava artikkelikokoelma verbikonstruktioista. *Virittäjä*, 117(2), 299-303. <http://ojs.tsv.fi/index.php/virittaja/article/view/7976>

- (1673). Frankfurt am Main: Peter Lang.
- IKOLA, OSMO 1949: *Tempusten ja modusten käyttö ensimmäisessä suomenkielisessä raamatussa verrattuna vanhempaan ja nykyiseen kielen I*. Annales Universitatis Turkuensis Series B, Tom. XXXII. Turku: Turun yliopisto.
- ITKONEN-KAILA, MARJA 1993: Miten on tekevä -futuuri on tullut suomeen? – *Virittäjä* 97 s. 578–593.
- KEINÄSTÖ, KARI 1991: Grammaticae Germanicae synopsis von Johannes Gezelius dem Älteren (Turku 1667) und ihre Vorlage. Ein Beitrag zur Lehrbuchgeschichte des Deutschunterrichts in Finnland. Göppinger Arbeiten zur Germanistik 545. Göppingen: Kümmerle Verlag.
- KLINGE, MATTI 1987: Yliopisto sukuyhteisönä 1600-luvulla. – Matti Klinge, Rainer Knapas, Anto Leikola & Johan Strömberg (toim.), *Kuninkaallinen Turun Akatemia 1640–1808* s. 221–231. Helsinki: Otava.
- LAGUS, VILH. 1891: *Åbo akademis studentmatrikel. Förra afdelningen 1640–1740*. Skrifter utgifna af Svenska Litteratursällskapet i Finland 11, 1. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- LINDBERG, NILS J. 1998: *Paper comes to the North. Sources and trade routes of paper in the Baltic Sea region 1350–1700. A study based on watermark research*. IPH-Monograph 2. Marburg: International Association of Paper Historians.
- MARTINIUS, MATTHIAS 1689: *Hodegus Finnicus, Eller Finsk Wägwijsare*. Holmiae. Näköispainos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1968.
- MÄKELÄ-ALITALO, ANNELI 2007: *Vanhat käsialat. Avain Ruotsin ajan asiakirjoihin*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1010. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PALKKI, RIITTA – LAUERMA, PETRI – KUUTTI, PIRKKO 2009: Historiallinen löytö. Rudimenta. Uusi suomen varhaiskielioppi. – *Virittäjä* 113 s. 1–17.
- PETRAEUS, AESCHILLUS 1649: *Linguae Finnicae Brevis Institutio*. Aboae. Näköispainos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1968.
- POUSAR, JARL 1978: Släkthärvan Tammelin – Tammeland och stallmästaren Erik Nupuinen. – *Genos* 49 s. 46–54.
- STAHL, M. HENRICUS 1637: *Anführung zu der Esthnischen Sprach*. Revall. Näköispainos. Maarjamaa taskuraamat nr. 4. Rooma: Maarjamaa 1974.

Kiinnostava artikkelikokoelma verbikonstruktioista

Ilona Herlin & Lari Kotilainen (toim.):
Verbit ja konstruktioit. Suomi 201. Helsinki:
 Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2012.
 268 s.
 ISBN 978-952-222-279-4.

Ilona Herlinin ja Lari Kotilaisen toimittama *Verbit ja konstruktioit* on sekä uutta tietoa välittävä että viihdyttävä artikkeli-

kokoelma, joka koostuu kolmesta osasta. Toimittajien lisäksi kokoelmaan ovat kirjoittaneet Nina Kamppi, Anni Jääskeläinen, Markus Hamunen, Kendra Willson ja Riitta Juvonen. Kirjoittajia yhdistää kiinnostus konstruktioajatteluun.

Verbit ja konstruktioit sisältää toimittajien kirjoittaman johdannon ja yhteensä seitsemän artikkelia. Artikkeleita yhdis-

täviä tekijöitä ovat syntaksin ja semantiikan suhteen pohtiminen sekä funktionaalinen ja empiirinen lähestymistapa. Kuitenkin kukin artikkeli tarkastelee suomen kielen verbejä ja verbikonstruktioita hieman eri näkökulmasta tai eri asioita painottaen. Näin artikkelit muodostavat toisiaan täydentävän kokonaisuuden.

Teoksen tavoitteena on pohtia, mitä uutta ja kiinnostavaa konstruktioajattelu tuo suomen kielen verbien tarkasteluun, sekä herättää laajemminkin ajatuksia ja keskustelua aiheesta. Laajahkossa johdannossa toimittajat rakentavat artikkeleille kehykset esittelemällä lukijalle viimeaikaista fennististä verbintutkimusta sekä konstruktioajattelun ja käyttöpohjaisen kieliopintutkimuksen peruseriaatteita. Tämä helpottaa artikkeleiden lukemista erityisesti silloin, jos teoreettinen tietämys on joltain muulta lingvistiikan osa-alueelta.

Ääntä ja liikettä

Teoksen ensimmäisessä osassa ”Verbien ja konstruktioiden merkitys” aihetta esitellään semantiikan näkökulmasta. Osan avaa Nina Kampin artikkeli, jossa hän pohtii suomen kielen ääniverbejä ja niiden sanakirjamerkitystä konstruktioajattelun pohjalta. Artikkelissa on myös sanakirjakritiikkiä: Sanakirjat nojaavat yleensä leksikkolähtöiseen näkökulmaan, mutta Kampin mukaan sanastoa pitäisi tarkastella myös suurempina kokonaisuuksina, jotta erilaiset merkitykset tulisivat paremmin ilmi. Esimerkiksi argumenttirakenne muuttaa joskus verbien merkitystä (vrt. *Ville niisti nenänsä* ja *Ville niisti nenänsä punaiseksi*), mutta *Nykysuomen sanakirjassa*, josta Kampin aineisto on kerätty, sitä ei ole aina huomioitu. Kamppi kaipaakin sanakirjatyö-

hön johdonmukaisuutta. Johdonmukaisuus on tärkeää erityisesti edistyneitten suomen kielen oppijoiden kannalta: jos erilaisia merkityksiä ei löydy sanakirjoista mutta niitä kuitenkin esiintyy niin kirjoitetussa kuin puhutussakin kielessä, oppijoiden on vaikea saada selitystä kohtaamilleen kielen ilmiöille. Tämä taas vaikuttaa niin, että heidän sanastonsa ei pääse kehittymään syvyysuunnassa eivätkä tietyt nyanssit vakiinnu heidän käyttämäänsä kieleen.

Osan toisessa artikkelissa Anni Jääskeläinen tarkastelee ääntä kuvaavia verbejä, jotka voidaan liittää *tulla-* ja *mennä-*verbeihin *että paukahti* -konstruktiossa. Esimerkit ovat peräisin internetistä. Jääskeläisen mukaan *mennä-*verbiin liittyy tyypillisesti ilmapurran ääntä kuvaavia verbejä, kuten *suhahtaa* tai *hujauttaa*, kun taas *tulla-*verbi saa useimmiten seurakseen kopaus- ja pamausääntä kuvaavia verbejä, kuten *paukahtaa*, *pamahtaa* tai *napsahtaa*. Näin ollen on tavallista sanoa *loma meni että suhahti* mutta *sakot tuli että paukahti*. Pikemminkin muutosta kuin varsinaista liikettä kuvaavassa käytössä *tulla* ja *mennä* tuntuvatkin melko laimeilta, mikäli niihin ei liitetä *että paukahti* -konstruktioita – tapaa ilmaiseva adverbi ei ole ollenkaan yhtä tehokas eikä vaikuttava keino ilmaista muutosta kuin Jääskeläisen esittelemä ekspressiivinen konstruktio. Jääskeläinen ei käsittele artikkelissaan konstruktion käytön murre-, ikä- tai sukupuolieroja, joista olisi saanut teemaan kiinnostavan lisänäkökulman. Kenties tämän voisi huomioda seuraavassa *että paukahti* -konstruktioita käsittelevässä artikkelissa.

Ensimmäisen osan päättää Markus Hamusen artikkeli, jossa hän kuvaa koloratiivirakenteen käyttöä liikkeen ja liikkumisen tavan ilmaisemisessa. Tutki-

muksen aineisto on poimittu Lauseopin arkistosta ja Digitaalisen muoto-opin arkistosta, ja siinä on yhteensä neljänlaisia variantteja: *juosta jolkotti*, *juoksi jolkotti*, *jolkotti juosta* ja *jolkotti juoksi*. Varianteista tyypillisin on Hamusen mukaan ensin mainittu, mutta aineistossa esiintyy myös muita variantteja. Hamusen aineistoanalyysi on erittäin tarkka ja hienojakoinen. Artikkelin teoksen vaikeaselkoisuus, ja siksi osa ilmeisen kiinnostavista näkökulmista saattaa jäädä avautumatta muille kuin kirjoittajalle itselleen. Vaikeaselkoiseksi artikkelin tekevät erityisesti rasakat ja mutkikkaat virkerakenteet, joiden muokkaaminen helpommin luettavaan muotoon tekisi artikkelista huomattavasti yleistajuisemman.

Muuttuva kieli

Kokoelman toinen osa on nimeltään ”Vakiintuvat konstruktiot”, ja siinä konstruktiota tarkastellaan kielen muuttumisen ja kielen standardisoinnin näkökulmista. Osan aloittaa Ilona Herlinin *alkaa tehdä*- ja *alkaa tekemään* -muotojen välisiä eroja selvittelevä artikkeli, jonka laaja aineisto on poimittu Kotimaisten kielten keskuksen ylläpitämästä suomen kielen Kielipankista. Aihe on aina ajankohtainen ja kiinnostava, sillä jälkimmäistä muotoa pidetään yleisesti kieliopinvastaisena eivätkä sitä mukisematta hyväksy tekstinkäsittelyohjelmatkaan. Herlinin mielestä kuitenkin paheksuntaa mielekkäämpi vaihtoehto on käyttää voimavaroja niiden syiden pohtimiseen, miksi *alkaa*-verbi saa kielessä kaksi erilaista täydennystä. Hänen mukaansa nämä kaksi muotoa elävät suomen kielessä rinnakkain siksi, että niillä on hie- man eri merkitys: *alkaa tehdä* viittaa äk-

kinäisen prosessin alkamishetkeen kun taas *alkaa tekemään* viittaa pitkäkestoisempaan prosessiin. Jos asiaa katsoo tästä näkökulmasta, punakynän käyttöä kirjoitelmien korjaamisessa saattaa joskus joutua harkitsemaan uudestaan.

Osan toisessa artikkelissa Kendra Willson käsittelee *tUA*-konstruktion (*x:n tehtyä*, *lakattua*) kehitystä diakronisesta näkökulmasta. Hänen tarkastelukulmansa on puhtaasti muoto-opillinen: hänen käyttämänsä aineisto koostuu Muoto-opin arkistosta kerätyistä *tUA*-konstruktiosta niiden semantiikkaan puuttumatta. Willsonin mukaan *tUA*-konstruktiota käytetään murteissa syntaktisesti ja semanttisesti rajatumminkin kuin nyky-yleiskielessä, jossa ei esiinny minkäänlaisia rajoituksia. Konstruktiosta onkin muokkautunut merkittävästi suomen kirjakielen kehittymisen myötä, ja suuntaus on Willsonin mukaan samantapainen kuin *essA*-konstruktiolla.

Toisen osan viimeinen artikkeli käsittelee kieltoverbitöntä kieltokonstruktiota (*vitut/vittu/paskat tätä kukaan lue*) ja sen myönteisen verbin saavaa lähirakennetta (*vitut/vittu/paskat tätä kukaan lukee*), jota kirjoittaja Lari Kotilainen nimittää myöntökielloksi. Kotilaisen mukaan myöntökiellossa monikkumuotoinen kirosana on lähes välttämättömyys, jotta kielteisyys välittyisi myöntömuotoisesta verbistä huolimatta. Myöntökielto ei hänen mukaansa esiinnykään juuri koskaan ilman kirosanaa (*vitut mä mitään myöhässä oon*). Sen sijaan kieltoverbitömmästä kieltokonstruktiosta kirosana saattaa usein puuttua konstruktion silti menettämättä negatiivista sävyään (*mä mitään myöhässä oo*). Kotilaisen tapa lähestyä puhemielessä yleisiä joskaan ei kovin hyväksyttäviä rakenteita osoittaa sen, että on vain tutkijan omasta luovuus-

desta ja mielikuvituksesta kiinni, mitä tutkimusaihetta hän alkaa tarkastella.

Kokoelman päättää ”Konstruktiot tekstissä” -osa, joka sisältää vain yhden artikkelin. Siinä Riitta Juvonen tarkastelee ylioppilasaineissa esiintyviä kirjoittajien viittauksia omaan tietämiseensä tai tietämättömyyteensä. Juvonen nimittää näitä rakenteita *tiedän*-rakenteiksi. Niissä *tietää*-verbiin liittyy joko *että*-lause (*tiedän, että luisteleminen on vaikeaa*), alisteinen kysymyslause (vaihtoehtokysymys *en tiedä, onko rullaluistelu vaikeaa* tai hakukysymys *en tiedä, kuinka vaikeaa rullaluistelu on*) tai partisiippirakenne (*tiedän rullaluistelun olevan luistelua vaikeampaa*). *tiedän*-rakenteiden määrä vaihtelee Juvosen mukaan suuresti tehtävänannon mukaan niin, että niitä esiintyy enimmäkseen sellaisissa kirjoitelmissa, jotka pohjaavat kirjoittajan omakohtaiseen kokemukseen.

Juvonen esittää, että *tiedän*-rakenteet muistuttavat syntaktisesti referointirakenteita, mutta niitä ei kuitenkaan voi luontevasti sijoittaa referoinnin perusmääritelmään *tietää*-verbin pikemminkin mentaalista tilaa kuin verbaalista toimintaa kuvaavan luonteen takia. Konstruktioajattelun ja *tiedän*-rakenteiden välinen yhteys syntyy siitä, että osa Juvosen tarkastelemista rakenteista esiintyy hänen mukaansa osana kiteytyneitä retorisia kuvioita, joita taas voidaan pitää konstruktioina, ”mikäli konstruktio määritellään väljästi muodon ja merkityksen vaikiintuneeksi yhteenliittymäksi, jonka kielenkäyttäjät hallitsee ja toisaalta käytössä oppii” (s. 245). Ehkä juuri konstruktion väljän määritelmän takia artikkeli jää mielestäni hieman irralliseksi tässä kokoelmassa, jonka muut artikkelit ovat tii-
viimmän konstruktioajattelun tulosta.

Lopuksi

Kieli on ilmiönä jatkuvasti muuttuva ja siten aina uusia kiinnostuksen aiheita herättävä – tämä käy hyvin ilmi myös *Verbit ja konstruktiot* -teoksen artikkeleista. Teos virittää ajatuksia siitä, mitä kieli on nyt ja miten se mahdollisesti käytössä muokkautuu.

Toimittajien mukaan teos on suunnattu erityisesti suomen kielen tutkijoille, opettajille ja opiskelijoille, mutta se on mielenkiintoista luettavaa myös muiden kielten tutkijoille ja kaikille suomen kielestä kiinnostuneille. Yhdyn mieluusti toimittajien näkemykseen: Artikkelit ovat mielestäni hyödyllistä luettavaa hyvin monenlaisille lukijoille, sillä teoksessa lähestytään aihetta useista, toisistaan eroavista näkökulmista. Näin lukijalle tarjotaan katsaus siihen, mitä konstruktioajattelulla tarkoitetaan ja miten sitä voidaan suomen kielen tutkimuksessa hyödyntää. Jos konstruktioajatteluun haluaa tämän teoksen lukemisen innoittamana tutustua vielä tarkemmin, artikkeleissa on hyvät lähdeluettelot alan merkittävimmistä kirjallisuudesta, johon kuuluvat esimerkiksi Fillmore ja Kay (1995) sekä Goldberg (1995).

Konstruktioajattelu on siis vähitellen löytänyt paikkansa lingvististen tutkimussuuntausten joukossa myös Suomessa, ja sitä sovelletaankin nykyään esimerkiksi murteiden ja nyky-yleiskielen (ks. kokoelman artikkelit) sekä suomi toisena kielenä -alan (esim. Reiman 2011) tutkimukseen. Konstruktioajattelu sopii toisen kielen opettamisen taustateoriaksi paremmin kuin perinteinen kielioppikuvaus, ja siksi monet suomi toisena kielenä -opettajat soveltavat sitä jatkuvasti opetustyössään, ehkä osittain tiedostamatta sen kielitieteellisiä lähtökohtia. Toi-

sen kielen oppimisen näkökulma tässä teoksessa olisikin voinut auttaa nostamaan näkyväksi opetustyön toimintateoriaa. Lisäksi se olisi entisestään sekä laajentanut että syventänyt aiheen käsittelyä.

TAINA TAMMELIN-LAINE
etunimi.a.sukunimi@jyu.fi

Lähteet

FILLMORE, CHARLES – KAY, PAUL 1995:
Construction grammar. CSLI lecture notes. Stanford, California: CSLI Publications.

GOLDBERG, ADELE E. 1995: *Constructions. A construction grammar approach to argument structure*. Chicago, Illinois: The University of Chicago Press.

REIMAN, NINA 2011: Transitiivikonstruktio ikkunana syntaksin kehitykseen. Infiniittiset rakenteet ja passiivi taidon indikaattoreina S2-oppijoiden teksteissä. – Esa Lehtinen, Sirkku Aaltonen, Merja Koskela, Elina Nevasaari & Mariann Skog-Södersved (toim.), *AFinLA-e Soveltavan kielitieteen tutkimuksia* 3 s. 142–157. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA ry.

Kielen tilallisuudesta ja tilan kielellisyydestä kattavasti teoriaa ja metodiikkaa

Peter Auer & Jürgen Erich Schmidt
(toim.): *Language and space. An international handbook of linguistic variation. Volume 1. Theories and methods*. Berlin/ New York: Walter de Gruyter 2010. 889 s. ISBN 978-3-11-018002-2.

Kielitieteet, erityisesti murremaantiede ja sosiolingvistiikka, ovat monien muiden tieteiden tavoin kautta aikain ammentaneet tilan tieteestä eli maantieteestä. Perinteisistä kielentutkijoiden hyödyntämistä maantieteessä kehitetyistä teorioista vaikutusvaltaisimpia lie-
nee ruotsalaisen maantieteilijä Torsten Hägerstrandin 1950-luvulla kehittämä vuorovaikutusmalli (*gravity model*), jonka Peter Trudgill toi sosiolingvis-

tiikkaan 1970-luvulla (Trudgill 1974; ks. myös Chambers & Trudgill 1998). Lainaa maantieteestä on myös kielellisten innovaatioiden leviämistä kuvaava S-käyrämalli, joka lingvistiikassa on vakiintunut Baileyn (1973) kautta. Dennis R. Preston (esim. 1989) puolestaan alkoi 1980-luvulla soveltaa kansandialektologiaan mentaalikarttamenetelmää. Sen lähtökohdat ovat behavioristisessa maantieteessä, jossa on 1960-luvulta alkaen kehitetty metodeja ihmisten tilallisten kognitioiden, kuten kaupunginosien arvostuksen ja muiden niin kutsuttujen aluepreferenssien tutkimiseksi (esim. Gould & White 1974). Kaikkien näiden lainojen vaikutavuus kielentutkimukseen on osoittautunut merkittäväksi, kuten ilmenee Pe-